

A kuflik és a populáris zsánerek

Absztrakt. Dániel András ovisoknak szóló népszerű kufli-sorozata a kortárs magyar gyerekirodalom egyik különleges színfoltja, ami a populáris zsánerek szempontjából is roppant izgalmas. Az egyes részek egyszerre hordozzák a mese, a böngésző, a képeskönyv és a képregény jegyeit, de egyfajta hibrid alkotásként bravúrosan hozza játékba a karikatúra és önkarikatúra eszközeit, olykor pedig a science fiction kódjait is. A kufli-sorozat nem csak, hogy nem elégszik meg a kortárs mese műfaji kellék-tárával és elvárásrendszerével, hanem tovább is tágítja annak a lehetőségeit a különböző populáris zsánerek felé nyitással, illetve azok eszköztárának beemelése és mozgásban tartása révén. Bár a sorozat elsősorban az óvodásoknak szól, vizuális és textuális kódjainak dinamikus mozgása sokszorosan rétegzetté teszi a kufli-könyveket és változatos recepciós játékokra adnak lehetőséget.

Dániel András 2013-ban útjára indult, ma már a 17. résznél tartó ovisoknak szóló kufli-mesesorozata a kortárs magyar gyerekirodalom egyik különleges színfoltjaként a populáris zsánerek szempontjából is roppant izgalmas. A népszerű sorozat műfaji besorolása nem egyszerű. Az egyes részek egyszerre hordozzák a mese, a böngésző, a képeskönyv és a képregény jegyeit, de gyakran feltűnnek bennük a karikatúra és önkarikatúra eszközei, mint ahogy olykor a science fiction kódjai is játékba vonódnak egy-egy elképzelt jövőbeli helyzetkép megelevenítése során. Dániel András mesesorozata nem csak, hogy nem elégszik meg a kortárs mese műfaji kellék-tárával és elvárásrendszerével, hanem tovább is tágítja annak a lehetőségeit a különböző populáris zsánerek felé történő nyitással, illetve azok eszköztárának beemelése és mozgásban tartása révén. Ugyan a sorozat elsősorban az óvodásokat célozza meg, az egyes részek olvasása ugyanakkor roppant összetett recepciós műveletek sorát indít(hat)ja el. A láthatatlan rét lakóiról szóló sorozat egyfajta hibrid alkotásként bravúrosan hozza játékba a fent említett műfajok eszköztárárt. Kódjaik sokszorosan rétegzetté teszik a kufli-könyveket, gazdag és változatos recepciós játékokra adva lehetőséget. Természetesen az életkor, az aktuális hangulat, illetve az előzetes kulturális és intertextuális ismeretek függvényében más és más kódok és kódrétegek értelmezése szintjén megy végbe az olvasói percepció. Kétségtelen, hogy ennek is köszönhető, nem csak az óvodás korúak kedvelik a kuflikat, hanem a felnőttek, a szülők is, ami nem mellékes a mindennapos esti közös családi olvasások szempontjából sem.¹ Hiszen a kufli-sorozat lehetővé teszi, hogy az óvodások, a kamaszok vagy a

1 Minden bizonnyal ezzel is összefügg, hogy a kufli-mesék és filmek recepciójára jellemző, hogy egyöntetűen kiemeli az óvodásoknak szánt művek közül a kufli-meséket a sokszorosan tobzódó kulturális, intertextuális, ironikus és önironikus játékok, illetve utalásoknak köszönhetően, aminek eredményeként a felnőtteknek ugyancsak kedvencévé vált a sorozat.

felnőttek esetében más-más rétegek fejtődhetnek fel és vonódhatnak be az olvasó értelmezőjébe.

A kufli-mesék vizuális és textuális kódjainak ez a sokszoros rétegzettsége kel életre a Dániel András eredeti rajzaival készített animációs filmekben. A kufli-mesék ismertségéhez és rendíthetetlen sikeréhez minden bizonnyal hozzájárult a 2017-ben bemutatott tizenhárom mesét tartalmazó egész estés animációs film, az *Egy kupac kufli*. Ezt erősíti tovább a 2019-ben a *Mi újság kuflik?* című film, illetve a 2021 augusztus derekán megjelent harmadik animációs film *A kuflik és az Akármí*, ami egyszerre látott napvilágot az azonos című legújabb kufli-kötettel.

A kufli könyvsorozat eddig megjelent 17 kötetében jellemzően egyenként két-két mese olvasható, főszereplőik elsősorban a kuflik. Mint a nevük is sejteti, egyaránt hasonlítanak a kukacokra, a kiflire és a krumplira, de tulajdonképpen leginkább mégis mindnyájunkra. A hét kufli hétféle karaktert testesít meg: „ebben a kupacban hét kufli lakik. Zödön, Pofánka, Titusz, Hilda, Valér, Bélabá meg Fityirc – így hívják őket. Zödön a legzöldebb. Pofánka a legpirosabb. Titusz a legsárgább. Hilda a leglilább. Valér a legkékebb, Bélabá a legbarnább. Fityirc meg a legszürkébb, mert annak is kell lennie valakinek.”² – mutatja be őket a narrátor a sorozat³ első részében, az *Egy kupac kufliban*. Változatos külsejük mögött teljesen más-más karaktert jelenítenek meg: Zödön ugyan kissé bamba és nagyon szeret enni, természetéből fakadóan pedig a legerősebb, Pofánka a bevállalós életvidám apró kufli lány, aki időnként duzzog, Titusz mindig tele van ötletekkel, Hilda a jóságos anyatípus, aki mindig rendet tartana a házuk, azaz a kupacuk tájékán, Valér a tette kész kuflifíú, Bélabá, a legidősebb és legtapasztaltabb, akinek majdnem mindenről eszébe jut valamilyen emlék. Fityirc, pedig Bélabához hasonlóan a legkidolgozottabb karakterek egyike, mindnyájuk közül ő a legolvasottabb: megfordult már a kezében többek között Lewis Carrolltól az *Alice Csodaországban*, Fekete István *Téli berekje* és Rejtő Jenő *Az elveszett cirkálója* is. Annyiféleképpen viszonyulnak a világhoz, a történetekhez és egymáshoz ahány félek, de mindig az elfogadás és a közösségben gondolkodás határozza meg mindnyájukat.

A kuflik mellett a sorozat második részétől egyre fontosabb szerepet kaptak a különféle lények. Egyfajta szürreális háttér- és mellékszereplői a sorozatnak, de nemcsak a sokszínűségük, másságuk, furcsaságaik révén, hanem az általuk is képviselt pengeéles és abszurd humoron keresztül gyakran kerülnek a figyelem középpontjába. Közéjük tartoznak a rét lakói: a lábas és lábatlan csigák, hernyók, pókok, madarak meg különféle apró rágcsálók, a varázsgombák, akik többször kapnak meghatározó szerepet, az újabb és újabb részekben felbukkanó különféle fantázialények, a vicces felhők, akiknek mindig van valamilyen mondanivalójuk vagy éppen kiegészíteni valójuk, a személyszállító repülő, aki egy örökösen visszatérő tanúként kíséri a kuflikat és az eseményeket, s természetesen időnként lelkesen kommentálja a látottakat. E felsorolásból az egyes történetekben szintén fel-felbukkanó mohamanyi és a beszélő fatuskó sem maradhat ki.

2 DÁNIEL András, *Egy kupac kufli*, Budapest: Pagony Kiadó, 2013, 6.

3 A könyvsorozat nem tartalmaz oldalszámozást, ami a kufli-világ lelassított, minimalizált cselekményű, az apró részleteket böngészgető vonását erősíti a történetek lineáris haladásával szemben. A tanulmány csupán a filológiai pontosság kedvéért jelöli a hivatkozott oldalszámokat.

A kuflik antihősei egy valódi antimesének, amelyben a hangsúly elsősorban nemcsak a fordulatokkal teli történetalakításon és a sűrű cselekményszál(ak) formálásán van, hanem az elidőzni való tudáson, a szemlélődésen és a lehetséges nézőpontok sokaságának megmutatásán.⁴ A cselekményvezetést az egy-egy szálon futó rövid történetek határozzák meg, amelyek segítenek megmutatni, hogy a legapróbb események is mennyire összetett és milyen gazdag pillanatok sora lehet. Ennek jegyében a mesék dinamikája arra épül, hogy a teljes nyugalmi állapotból, az unatkozó, elmerengő vagy éppen szunyókáló helyzetből a kuflikat kimozdítja valami váratlan esemény, például az eső, egy feltámadó szélvihar, a mindent betakaró köd, az elhagyatott rét jelmezbájljába invitáló futár hirtelen érkezése, az erősen világító telihold, a macskalegyek őszi bálja, Hilda „pucoválórohama” (ahogy Bélabá nevezte), Bélabá kiújult ugrálódudor-zsibbadása, a máshogyoszkóp nevű beszélő sámli váratlan előbukkanása, egy vadonatúj évszak beköszönte vagy csak pusztán egy ötlet, amivel megpróbálják elúzni az éhségüket vagy az unalmukat. Matalin Dóra kiemeli, hogy az egyes mesékben a kufliknak ez a különféle helyzetekbe való belesodródása az egymásra figyelésnek, valamint egymás, önmagunk és a helyzetek elfogadásnak a fontosságát hangsúlyozza⁵. Ezeket az eseményeket megélve a kuflik visszatérnek a kupacukhoz újra megpihenni vagy épp elszökdécselnek valamilyen hétköznapi, megszokott tevékenységüket folytatni. Ilyen szempontból mindenik kufli-mese cselekménye igen egyszerű. Viszont pont az egyszerűségüktől nagyszerűek, hogy több nézőponton keresztül ábrázolják a történéseket. Kiválóan szemléltetik, hogy e mesék főszereplőinek a legegyszerűbb, akár hétköznapi történetei is lehetnek meghatározó, fontos és izgalmas kalandok. Például a *Kuflik és az Akárm* című kötet második meséjének, *A kuflik és a vadonatúj évszak* címűnek a kiindulópontját és egyben bonyodalmát az adja, hogy a rétlakók szembesülnek azzal, mintha az időjárás megváltozott volna. „Beborult, és valami nem is hideg, nem is meleg huzat kócolta össze a füveket. Kicsit esett, aztán hullott néhány hópihe, majd kisütött a nap.”⁶ – olvashatjuk a narrátor szavait miközben próbálják a kuflik beazonosítani, milyen évszakkal lehet dolguk, ha nem is nyár, nem is ősz és nem is tél, amit tapasztalnak. E dilemma bolydítja fel a rét életét, a kuflik közvélemény-kutatásba fognak, új nevet keresnek az új évszakknak, de miután kiderül, hogy csak egy rengeteg évente jelentkező „fél napos” évszakkal volt dolguk és „egyik pillanatról a másikra újra rendes kora ősz lett”, a kuflik is elszökdécselnek a teljesen átlagos kora őszbe. E történet fő cselekményszála mellett viszont több történetfoszlány elevenedik meg: láthatunk két felhőt összeütközni, aminek eredménye egy villámlás, máshol egy teljesen elbizonytalanodott felhőt, aki nem tudja, mi a dolga, fel-felbukkan egy-egy önértékelési gondokkal küszködő, bizonytalan lény kétségbeesett ábrázata, elvágta egy

4 Erre helyezi a hangsúlyt például *A kuflik és a Máshogyoszkóp*, aminek központi kérdése épp a más nézőpont(ok) előtérbe kerülése, hiszen a címben szereplő szerkezetnek köszönhetően a világ színesebbé, zajosabbá, szagosabbá és bulisabbá válik.

5 MATALIN Dóra, *Jöhet egy alapos begombázás a gyerekekkel a moziban?* https://index.hu/kultur/cinematix/2019/10/04/mi_ujzag_kuflik_magyar_animacio_rajzfilm_daniel_andras_m_toth_geza/ (Letöltés dátuma: 2022.02.10.)

6 DÁNIEL András, *A kuflik és az Akárm*, Budapest: Pagony Kiadó, 2021, 28.

lábascsigá, aki rájön napszemüveg helyett inkább télikabátot kellett volna vennie, méhecskék, rovarok zönögnek, virágok ringanak a szélben, megelevenedik szemünk előtt egy jelenet a könyvből, amit épp Fityirc olvas, megismerjük az egyik kukac nevét, Zödön nagy zöld hasára fellopakodik egy bogár, előbukannak a jobbnál jobb ötleteikkel a mindentudó, magabiztos és életvidám varázsgombák, majd a záróképek egyikén a távolban elsuhan egy repülő a közismert „itt van az ősz, itt van újra” Petőfi-sort vontatva maga után.

A kuflik, a háttér- és mellékszereplőként a kuflikat körülvevő rétlakók, a varázsgombák, a felhők és a narrátor objektívének változtatása mind-mind az életnek a legapróbb és viszonylag leghétköznapibb eseményeinek sokrétűségét láttatják.

Az egyes kufli-kötetek szintén kiemelt metanarratív funkcióval bíró szereplői azok a lények, akik a kartonált borítású kufli-könyvek elülső és hátsó fedelén, illetve a védőlapon és az előzéklapon vezetik be, majd a hátsó védőlapon zárják le, rekesztik be egy-egy gesztussal vagy hozzászólással a kötetben szereplő meséket. Ők gyakran a mesék fő sodrán kívül vannak, de érezhetően bármikor beléphetnének vagy épp átszaladhatnának a meséken. Időnként mintha nem is lenne közük a kuflik történeteikhez, máskor pedig nagyon is véleményyt formálnak róluk. Valójában mindannyiszor meglepik és megszólítják az olvasót, kiszólnak és kikacsintanak ránk. A sorozat több részének címlapján ezek a lények jelentik be, hogy a szerző rajzaival készült a mesekönyv. Például a *Szerintem mindenki legyen kufli!* címlapján épp folyamatában láthatjuk, ahogy egy rétlakó vési fel a cím betűit.⁷ *A világ első kuflizenekara* című kötet borítóképén a szerző nevét szintén e lények konferálják fel: Dániel András nevét mutató szalagot egy madár tartja a csőrében, ünnepélyes hangulatot teremtve, e bejelentést kísérő elképzelt zenét pedig egy kürtormányú lény szolgáltatja.⁸ A hátsó borítón pedig egy másik lény bújik elő egy üregből figyelmeztetve az olvasókat: „Vigyázat! Ez a könyv a nyugalom megzavarására alkalmas hanghatásokat alkalmaz!”. A *Szerintem mindenki legyen kufli!* hátsó borítóján egy pöttyös kutyaszerű lény hökkenti meg az olvasót a megjegyzésével: „Nem hiszem el! Még egy könyv a kuflikról!”⁹ E kijelentés a szkeptikus olvasó hangját is megjeleníti, amivel egyfajta görbe tükröt is tart a kötet és az olvasók számára. *A kuflik és az Akármí* bal előzéklapjára pedig egy ötszemű kék lény vonul be „még sosem sétáltam papíron” buborékba foglalt vallomásával, jobb oldalon színes tintafesték pöttyök láthatók, amit felülről egy kocsányon logó szempár vizslat, hátul a kolofon oldalon egy szúrós szemű lábas bögre „nem értem, miért néz mindenki bögrének” kihangosított gondolatai közepette értetlenkedik, a hátsó védőlapon pedig egy szőrös, háromszemű, hétlábú ormányos lény kijelentése tesz pontot e kufli-kötetre: „egyszer minden könyv véget ér, pupákok!”, a mellette levő egyszemű lény ezt értetlenkedve fogadja: „ezt csak most mondod?!”¹⁰

Dániel András kufli-köteteinek e metanarratív megoldásai vitathatatlanul felülírják a könyvkötészet megszokott tipográfiai normáit, a különféle vizuális és

7 DÁNIEL András, *Szerintem mindenki legyen kufli!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2015, 1.

8 DÁNIEL András, *A világ első kuflizenekara*, Budapest: Pagony Kiadó, 2017, 1.

9 DÁNIEL András, *Szerintem mindenki legyen kufli!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2015, 48.

10 DÁNIEL András, *A kuflik és az Akármí*, Budapest: Pagony Kiadó, 2021, 2.

narratív kódok játékaival új funkciókat emelnek be és telítik étellel a könyv testének eme kevésbé frekvenciált részét is, hiszen a kufli-kötetek könyvtárgyként is rendkívül telítettek. Minden részük zsong, a mozgalmas képsorok vizuális és verbális oda-visszaütések legkülönbébb rétegeivel ragadják meg a figyelmünket.

A védőlapon, az előzéklapon és a címlapon elő-előbukkanó lények a frappáns és vicces megszólalásaikkal előrevetítik a cím alapján várható eseményeket. Kifejezik a hozzá kapcsolódó gondolataikat, érzéseiket, ami az egyes kötetek zárlatára szintén jellemző. Ez egyfajta dinamikus keretet teremt az egyes történetek köré. A hét főszereplő kuflihoz hasonlóan – akikről az egyes Kufli-kötetek előzéklapján megisméltendő szereplők bemutatásából tudjuk, hogy „jönnek és mennek, sosem tudni, honnan hová...”¹¹ –, a háttérszereplő lények szintén azt a benyomást keltik, hogy szabadon mozognak a könyvben, a könyvből ki és be. Ezzel egy olyan képzeletbeli világ érzetét teremtik meg, ami határtalan és nem ér(het) véget a könyv oldalain. A kufli-kötetek számozatlan oldalai ugyancsak ezt a szabadságot tükrözik, ami nemcsak a ki-bejárkáló szereplőket, hanem az olvasót is felszabadíthatja a lineáris történetkövetés kötöttsége alól, s ez által újabb és újabb összefüggéseket és a történetek összefűzésének szabadságát kínálja fel az olvasónak Boldog Daniella szintén a Kufli-mesékben és Dániel András többi mesekönyvében megtapasztalható határtalan lehetőségeket emeli ki: „Dániel András minduntalan arra tanít minket, olvasóit, hogy határtalan lehetőségek mezején járunk-kelek, amikor mesekönyveket olvasunk.”¹² Gyakran szembesítenek bennünket e mesék azzal, hogy ahol véget ér egy történet, ott több másik kezdődik.

Dániel András e sorozatát a humor igen gazdag tárházán túl erőteljesen járja át az önreflexivitás, amit elsősorban a mellék- és háttérszereplő rétlakó lények kiszólásaiban és frappáns fricskáiban érhetünk tetten, de kiérződik olykor a narrátori hangból és a kuflik beszélgetéseiből is. Így egyáltalán nem meglepő, hogy a *Kuflik a föld alatt* című kötet második meséjében, a *Mi újság, kuflik?*-ban a beszélő fatuskó kezdeményezésére épp „a nem történik semmi” dilemmája kerül a középpontba: „– Majdnem minden alkalommal bajba keveredtek... Tisztára mint egy kitalált történetben!”¹³ – jelenti ki a beszélő tuskó, ezért Fityirc – mivel épp úgyis ráérnek – lelkesen javaslatot is tesz: „Maradjunk itthon, és nézzük meg, mi történik, amikor nem történik semmi!”¹⁴ A közös semmittevési kísérlet sikeres lebonyolítása után Pofánka levonja a következtetést: „Mennyivel fásasztóbb *szánt szándékkal* nem csinálni semmit, mint csak *úgy!*”¹⁵

11 PI. DÁNIEL András, *A kuflik és a mohamanyi*, Budapest: Pagony Kiadó, 2017, 2.; DÁNIEL András, *A kuflik és a nagy eső*, Budapest: Pagony Kiadó, 2014, 2.; DÁNIEL András, *Kuflik a láthatatlan réten*, Budapest: Pagony Kiadó, 2017, 2.; DÁNIEL András, *Kuflik a hóban*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020, 2.; DÁNIEL András, *A kuflik és az elvesztett folt*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020, 2.; DÁNIEL András, *A kuflik és a furcsa árnyék*, Budapest: Pagony Kiadó, 2021, 2.

12 BOLDOG Daniella, *Mit művel velünk Dániel András? – A Kuflik, és ami mögöttük rejtőzik*. <https://kepmas.hu/hu/mit-muvel-velunk-daniel-andras-a-kuflik-es-ami-mogottuk-rejtozik> (Letöltés dátuma: 2022.02.10.)

13 DÁNIEL András, *Kuflik a föld alatt*, Budapest: Pagony Kiadó, 2019, 34.

14 DÁNIEL András, *I.m.*, 35.

Ugyanakkor a *Mi újság, kuflik?* című rész egy többszörösen rétegzett meta-szöveggként tartja mozgásban az értelmezési síkokat az olvasó számára. Egyszerre mesél el egy új történetet és idézi fel a korábbi részek eseményeit, sőt szól maguknak a kufli-meséknek a történetvezetéséről és a struktúrájáról. A beszélő fatuskó és a kuflik párbeszéde során nemcsak a cselekvés szükségszerűsége kérdőjeleződik meg, de önmagukra mint a történet főszereplőire is visszakerdezőznek, akárcsak a narrátor kilétére és magára a történetük fiktív, illetve valós voltára. Dániel András remekül játszik e narratív síkok váltakoztatásával és mozgásban tartásával. Ennek köszönhetően teremt izgalmas kontrasztot, dinamizálja a nem történik semmi és a történik valami egymásnak feszülését. A zárójelenetben erős késztetést éreznek a kuflik, hogy mégis csináljanak valamit: így gyorsan el is indulnak jégcsapot keresni. Azonban a szerző e történeti szál kibontását és továbbgondolását már az olvasó képzetére bízta.

A kufli-sorozatban a felhők és a rétlakó lények metanyelvi funkcióval bíró megszólalásai egyaránt irányulnak a kuflikra, saját magukra, a többiekre, mint ahogy a mesére és magára a történetre is. Például a *Kuflik a föld alatt* című kötet második meséjében a *Mi újság, kuflik?*-ban e megjegyzéseket találjuk: „Most akkor csak nem látszodom, vagy nem is vagyok itt?” – teszik fel többször is a kérdést a réten lakó lények,¹⁶ „Velem soha nem történik semmi érdekes...”¹⁷ – állítja egy másik, „Most mondanom kéne valamit?” és a rá érkező válasz: „Dehogy! Mi csak látványnak vagyunk itt...”¹⁸. A felhők és hópolyhek hangja is hallatszik: „Én tévedésből lettem hópihe”¹⁹ – mondja az egyik, „Jó lett volna valami izgalmasabb szerep ebben a történetben, de már csak hófelhőnek lehetett jelentkezni.”²⁰, „Én vagyok a világ egyetlen rajzolt hópolyhe!” és érkezik is a válasz erre egy másik fehér pöttytől: „Na ne már!”²¹, egy újabb hang: „... Akkor én most megpróbálok megállni a levegőben.”²², egy másik felhő is megszólal: „Unok havazni”²³. A csiga hangját is többször hallani a *Kuflik a föld alatt* című kötetben, több képsoron keresztül követhetjük, amint kidugja a fejét a hóból: „Én nem bírok lelassulni!”²⁴, a következő képkockán: „A száguldás a mindenem!”²⁵, később: „A sebesség megszállottja vagyok”²⁶, majd az örömittas kép sem marad el róla a történet végén, hiszen ő ér el a kötet nyomdai adatait közlő kolofon soraihoz: „Győztem! én értem ide először!”²⁷. De hasonlóan végigkövethetőek a kufli-mesékben a katicák, bogarak, kukacok, virágok és a legkülönbébb lények önreflektív megjegyzései.

15 Uo., 43.

16 DÁNIEL András, *Kuflik a föld alatt*, Budapest: Pagony Kiadó, 2019, 32.

17 DÁNIEL András, *I.m.*, 35.

18 Uo., 37.

19 Uo., 38.

20 Uo., 41.

21 Uo., 43.

22 Uo., 45.

23 Uo., 45.

24 Uo., 43.

25 Uo., 44.

26 Uo., 44.

27 Uo., 45.

A kufli-kötetek nyelvezetét szintén a szabadság határozza meg. E teremtet világ állapot- és növényneveinek tárháza valós és fiktív élőlények sokaságát vonultatja fel. Az erős akusztikai hatásokra épülő szójátékok és halandzsaszavak a humor kifogyhatatlan forrásaként hálózzák be a kötetet. Nyelvünk mérhetetlen gazdagságát érzékeltetik, miközben nemcsak felszabadítják az olvasót, hanem otthonossá is teszik számára a nyelvet: „pittyegtek a pinytyek, zsurmekoltak a zsurlók, bömböltek a bölömbikák, nyíttak a nyüvek, vinnyogtak a virágok, csirpogtak a csirkék és cingtek a cingárok szerte a réten...”²⁸. Dániel András kufliverzumban a nyelv az önfeledt szabad játék és teremtés terepe, többször visszatérő jelenet a kufli-mesékben, hogy a kuflik megpróbálnak nevet találni valamilyen dolognak és eseménynek vagy épp a jelentésnélküli szavakhoz társítanak az elhagyatott réten található dolgokat (*Játsszunk zsunyért meg kopollánt!*).²⁹ E játékot erősítik fel a kulturális utalások sokasága. Például *A kuflik és a szélposta*³⁰ című kötetben több irodalmi utalást is találunk: a történet nyitóképén a szélfúttá röpülő levelek és bukdácsoló lények között bukkan elő az *Elfújta a szél*, következő oldalon a repülő duruzsolja Tóth Árpád fordításában Paul Verlaine ismert sorait: „Ősz húrja zsong, jajong, busong a tájon...”, majd egy felhő szájából halljuk vissza Szabó Lőrinc Bródy János által megzenésített *Szél hozott, szél visz el* című vers sorait. *A kuflik és a pofavágóverseny* első meséjében kulcsszerepet kap az elveszett Bélabá keresése során a pipa mint fontos nyomozókellék. A történet egyik képkockáján viszontlátjuk René Magritte *A képek árulása* című híres alkotását, amint az egyik mellékszereplő rátalál és megjegyzi: „Ez nem egy pipa...”³¹. Szintén érdemes itt megemlítenünk az olyan további finom intertextuális játékokat, mint például *A kuflik és az Akárm* című kötetben is található: Fityirc és Titusz épp végigugrál a réten keresve az Akármit, egyik oldalon viszont előttük körvonalazódik a földön, a rét további tárgyai és lakói között, Dániel András korábban megjelent egyik kötete, aminek címe³² mintegy szóbuborékban kiszól a szereplőknek: „Nincs itt semmi látnivaló!”³³ Az intertextuális utalások tobzódása tehát egyszerre tart mozgásban több értelmezési síkot és válik a humor összetett forrásává, melyben nemcsak a helyzetkomikum érvényesül, hanem az egész huszadik század lét- és művészetelméleti kérdései szintén felidéződnek egy-egy utalás szintjén.

A kufliverzumban lényei ötvözik a valós és a fiktív vonásokat/elemeket, akár a főszereplőket, akár az őket körülvevő rétlakó lények sokaságát tekintjük. Ahogy a hét kufli a krumpli, kukac és kifli összegyúrásából jött létre, úgy a rétlakók között is számos furábbnál furább teremtmény izeg-mozog, hogy csak néhány példát emeljek ki: elefánt-zebra-malac, pók-csibe, bogár-kutya-teve, csiga-

28 DÁNIEL András, *A világ első kuflizenekara*, Budapest: Pagony Kiadó, 2017, 6.

29 Érzékletes példák a kuflik nyelvteremtésére a „fletyár”, „töfgöny” és „surnyung” szavak, amelyek egyben azt is prezentálják, ahogy bírtokba vesszük a nyelven keresztül a világ dolgait.

30 DÁNIEL András, *A kuflik és a szélposta*, Budapest: Pagony Kiadó, 2018.

31 DÁNIEL András, *A kuflik és a pofavágóverseny*, Budapest: Pagony Kiadó, 2019, 12.

32 DÁNIEL András, *Nincs itt semmi látnivaló!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020.

33 DÁNIEL András, *A kuflik és az Akárm*, Budapest: Pagony Kiadó, 2021, 30.

nyúl-madár, ló-éticsiga, légy-kutya-hernyó, ember-hal, lépcső-háza csiga, versenyparipa-csiga, lepke-hal, hat lábú négy szemű hal-madár-nyúl vagy az elefánt-unikornis-küklopsz összegyűrt alakjai³⁴. A kufli-kötetek előzők- és védőlapján gyakran bukkannak elő olyan összetákolt futurisztikus teremtmények, akiknél már nehezen beazonosítható egyes alkotóelemeik lehetséges forrása. Ezek az elképzelt lények elsöre ugyan előfordul, hogy félelmetesnek tűnnek, de voltaképpen viccesek, kedvesek, barátságosak vagy épp segítőkészek. Vannak közöttük ufókat, űrlényeket és marslakókat idéző szerzetek, akik vagy arról a könyvről ejtenek el egy kósza véleményt, amelyben megjelennek, vagy önmagukról vagy csak egyszerűen ott vannak. *A kuflik és a szélposta* végén például egy űrhajószerű szerkezet bukkan fel, ami akár bármit (is) rejthet, *A Tengerre, kuflik!*³⁵ védőborítóján vágat a mese irányába egy űrlényszerű takarítót, hogy segítsen a szétszórt szötymagok eltakarításában, a *Merre jártok, kuflik?*³⁶ végén feltűnő űrlényszerű Tibor nevű szerzet viszont épp viccet mesél, *A kuflik és a Máshogyoszkóp* című kötet végén, a hátsó előzéklapon egy balerinaszerű háromszemű űrlény önigazoló gondolatai lepleződnek le: „én nem ilyenek képzelem magam, én tényleg ilyen vagyok.”³⁷ Ezek az elképzelt szereplőkön túl a science fiction jegyei az egyes kufli-történetekben is megjelennek olykor. *A Sose mássz be a tokafába!* című mesében például az időutazás és az időben való eltévedés motívumán keresztül, a *Bélabá távcsövében* csocsótány rendetlen fészkeben egy olyan „régí típusú egyszerre-néző” kerül elő, amin keresztül „ha felveszed, egyszerre látod, ami volt, ami van és ami lesz”³⁸. *A Jó éjszakát, kuflik!*³⁹ fő kérdését az adja, hogy hogyan kapcsolható le a Hold, *A nagy felfordulásban* pedig a bonyodalmat a kulcslyuk formájú odúba illesztett rézkulcs okozza, ami szó szerint képes a feje tetejére fordítani az elhagyott rétet, ellentmondva/dacolva a fizika mai tudományos ismereteinek. Kétségtelen, hogy e felsorolt teremtmények és történetek Dániel András kufli-verzumának, a kuflik és a mellékszereplők alternatív világainak határtalanságát, valamint velük együtt az emberi képzelet végtelenségét demonstrálják.

Dániel András kufli-meséiben dinamikusan együtt mozog a kép és szöveg, mint ahogy teljes összhangban van e kötetek vizuális és nyelvi humora. Izgalmas játékot teremt a mesefolyamban, hogy olyan műfajok eszköztárát építi be, mint a képeskönyvek, böngészők, képregények és a karikatúrák. A kép és a szöveg egyenrangú félként egészítik ki egymást a kufli-kötetek minden egyes oldalán. A vizualitás nem mankó a szöveg megértéséhez, hanem

34 E teremtmények kiszólásaiból kitűnik, gyakran önértékelési és identitásbeli krízisekkel küzdenek, ahogy például *A kuflik és a vadonatúj évszak* című mesében feltűnő lila ötlábú lény, aki kétségbeesett arccal kérdezi: „Csak tudnám, vajon én mihez hasonlítok!” vagy egy másik oldalon méltatlankodó zöldpöttyös figura: „Megtennék, hogy nem engem bámulnak? Nagyon zavar.”

35 DÁNIEL András, *Tengerre, kuflik!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2018.

36 DÁNIEL András, *Merre jártok, kuflik?*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020.

37 DÁNIEL András, *A kuflik és a Máshogyoszkóp*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020, 47.

38 DÁNIEL András, *A kuflik és a szélposta*, Budapest: Pagony Kiadó, 2018, 37.

39 DÁNIEL András, *Jó éjszakát, kuflik!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020.

sokkal inkább további rendkívül összetett értelmezési játékok színtere. A mesefolyam olvasása közben a böngésző, a képeskönyv és képregény beemelt kódjai kimozdítják a rutinos olvasókat is a megszokott olvasási rítusaikból, ráveszik őket arra, hogy elidőzzenek az egyes vizuális részletek felett vagy átugorják, kihagyják, vagy éppen térjenek vissza a korábbi jelenet(ek)-hez, ami által aztán „sajátjukká” alakíthatják tovább a története(ke)t.

Viszont e vizuális narratívák működésben tartása a legkisebbeket rávezeti és segíti az olvasás mint rítus bonyolult, egymásra épülő mozzanatainak elsajátításában. A böngészők és képeskönyvek eszközein keresztül az olvasni még nem tudó gyerekek a képek követése révén megtanulják azoknak az összefüggéseit összeolvasni, megfigyelik és megtapasztalják a legapróbb részleteket (lényeket), ami az olvasási készség elsajátítását készíti elő. Felfedezik továbbá a képek között magát a történést(ek)e)t, az elmélyedés és az összefüggések keresésének/megtalálásának az örömét, a különféle részletek szerteágazó narratív síkjait, illetve a lehetséges kapcsolódási pontokat közöttük. A hét főszereplő kufli lineáris története mellett a nyüzsgő rétlakók történeteinek sokrétűségén keresztül pedig az egyszerre érvényben levő nézőpontok sokaságát. Hiszen a képek nézése/olvasása során az elhagyatott rét életteli világa rendkívül sokféle és változatos képet nyújt, ami számos párhuzamos, egyszerre érvényben levő történetbe enged bepillantani, amelyek gyakran nem föltétlenül érnek össze.

A képregénynek mint az irodalom és a képzőművészet sajátos keverékének a beemelt kódjai ugyancsak e sokrétűség kibontakozását erősítik. Egyrészt a szóbuborékok révén hangot adnak a rét legkülönbélebb lényeiének, másrészt ebben a rendkívül szétartó narratívában segítenek kapcsolódási pontokat találni az egymás melletti és egymást követő képek és jelenetek között, mintegy körvonalazva a főszereplő kuflik körül élő rétlakók szinte végeérhetetlenül tobzódó történeteit. Szintén fontos, hogy a képregények itt megjelenő eszköztárán keresztül kapnak teret a különféle intertextuális játékok – szó szerinti idézetek vagy megidézett képzőművészeti utalások. E beékelte vizuális és verbális utalások gyakran a (ön)karikatúra jegyeit hordozzák, ami által a rétlakók bizarr világának és szereplőinek bemutatásán keresztül nekünk, olvasóknak tartanak görbe tükröt. Rámutatnak gyengeségeinkre, határainkra és visszasságainkra, másrészt pedig épp a könnyedségre, a határtalanságra és lehetősége(in)kre, amit fontos, hogy a gyermekeink is megtapasztalhassanak meseélményeik során (is). Ebben a vonatkozásban a kufli-mesékben a humor eszközei nemcsak az elhagyatott rétet teszik elfogadhatóvá és lakályossá, illetve a lakóit szerethetővé, hanem magát a képzeletvilágnak a határtalanságát is, amit a humor életteli tölt(het) ki, miközben segít a legnehezebb pillanatainkban – felemel, sebeinket gyógyítja és világokat teremt számunkra.

Irodalom

- BOLDOG Daniella, *Mit művel velünk Dániel András? – A Kuflik, és ami mögöttük rejtőzik.* <https://kepmas.hu/hu/mit-muvel-velunk-daniel-andras-a-kuflik-es-ami-mogottuk-rejtozik> (Letöltés dátuma: 2022.02.10.)
- DÁNIEL András, *Egy kupac kufli*, Budapest: Pagony Kiadó, 2013.
- DÁNIEL András, *A kuflik és a nagy eső*, Budapest: Pagony Kiadó, 2014.
- DÁNIEL András, *Szerintem mindenki legyen kufli!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2015.
- DÁNIEL András, *A kuflik és a mohamanyi*, Budapest: Pagony Kiadó, 2017.
- DÁNIEL András, *Kuflik a láthatatlan réten*, Budapest: Pagony Kiadó, 2017.
- DÁNIEL András, *A világ első kuflizenekara*, Budapest: Pagony Kiadó, 2017.
- DÁNIEL András, *Tengerre, kuflik!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2018.
- DÁNIEL András, *A kuflik és a szélposta*, Budapest: Pagony Kiadó, 2018.
- DÁNIEL András, *Kuflik a föld alatt*, Budapest: Pagony Kiadó, 2019.
- DÁNIEL András, *A kuflik és a pofavágóverseny*, Budapest: Pagony Kiadó, 2019.
- DÁNIEL András, *Jó éjszakát, kuflik!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020.
- DÁNIEL András, *Kuflik a hóban*, Pagony Kiadó, Budapest, 2020.
- DÁNIEL András, *Merre jártok, kuflik?*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020.
- DÁNIEL András, *A kuflik és az elvesztett folt*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020.
- DÁNIEL András, *A kuflik és a Máshogyoszkóp*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020.
- DÁNIEL András, *Nincs itt semmi látnivaló!*, Budapest: Pagony Kiadó, 2020.
- DÁNIEL András, *A kuflik és a furcsa árnyék*, Budapest: Pagony Kiadó, 2021.
- DÁNIEL András, *A kuflik és az Akármí*, Budapest: Pagony Kiadó, 2021.
- MATALIN Dóra, *Jöhet egy alapos begombázás a gyerekek a moziban?* https://index.hu/kultur/cinematrix/2019/10/04/mi_ujzag_kuflik_magyar_animacio_rajz-film_daniel_andras_m_toth_geza/ (Letöltés dátuma: 2022.02.10.)

The Kufli's and the Popular Genres

András Dániel's popular kufli series for preschoolers is one of the special spots in contemporary Hungarian children's literature, which is also very exciting because of popular genres. Some piece from the series simultaneously carries the features of a fairy tale, a browser, a picture book, and a comic book, but as a kind of hybrid work, it bravely brings into play the tools of caricature and self-caricature, and sometimes the codes of science fiction as well. The kufli series is not only satisfied with the genre's props and expectations of the contemporary tale, but also expands its possibilities by opening it up to various popular genres and by keeping their toolbox up and running. Although the series is aimed primarily at preschoolers, the dynamic movement of its visual and textual codes makes kufli books multi-layered and offer a variety of reception games.

Keywords: András Dániel, kufli books, popular genres, visual and textual codes

Zólya Andrea Csilla

irodalomkritikus, tanár

Petzelt József Technikum és Szakközép Iskola, Szentendre

zandreacsilla@gmail.com